

Tot Llaurant, adorem

Enric Sòria

La primera notícia que vaig tenir de l'existència i de la literatura de Miquel Pairolí va ser un llibre, o més exactament un mecanoscrit, que havia presentat a un premi valencià en què va quedar finalista. El text duia el títol d'*El camp de l'Ombra* i era, fins on jo sé, la primera temptativa narrativa, o almenys la primera amb cara i ulls, del seu autor (l'editorial La Campana el va publicar al cap de poc). Una amiga meua que era jurat d'aquell certamen n'estava molt favorablement impressionada i me'l deixà llegir. També a mi em va agradar. Més enllà de les vicissituds de la trama, de les vacil·lacions constructives i de certes concessions genèriques, més que comprensibles en una novel·la primerenca, el que captivava d'aquell text amerat d'enyor per un univers pairal debolit i quasi oblidat era la qualitat límpida i gustosa d'una prosa vívida i poderosament evocadora, i també la intel·ligència perceptiva d'un escriptor que sabia convocar sense cap èmfasi els tons més encobertament ombrívols de la melancolia.

Vaig conèixer l'autor pocs anys més tard, quan em vaig traslladar a Catalunya. A l'endemig, havia llegit un breu dietari, *Paisatge amb flames*, que Pairolí havia publicat el 1990. He de dir que prefereixo que els bons dietaris siguin extensos, per poder-me immersir més a pler en la seua atmosfera com dins d'una casa amiga, i aquest, la brevetat, és l'únic retret que puc fer a *Paisatge amb flames*, perquè és un dietari esplèndid, refinadíssim, que sap convocar un món ben habitable on s'agermanen les reflexions perspícaces sobre l'art i la vida amb uns apunts lírics en què les formes canviant de la naturalesa al llarg de l'any es plasmen amb una vivacitat difícil d'igualar. Si com a comentarista de llibres, quadres o peces musicals l'autor era sempre agut i original, com a paisatgista de l'instant es revelava un autèntic mestre, capaç d'esbossar en molts pocs traços panorames bellíssims i rics de clarscur, on la constatació de la fugacitat inherent a les coses —el maridatge entre vida i mort que la natura ens ofe-

reix sempre, per poc atentament que l'observem—aportava el baix continu elegíac, penombrós i lleument acorador, que relligava els textos.

De nou, tot això estava escrit en una prosa admirable, segura, senzilla i cristal·lina, cenyida i densa, d'un ritme compassat i fluent, que de vegades podia concentrar-se en encunyacions lapidàries d'una fulgurant precisió. Així, tot parlant d'una vella del seu poble que acabava de morir, Pairolí, després de traçar-ne el retrat en dues línies, resumia la seua aspra circumstància: "Una dona de pagès, de casa de poc rem, de sopes magres". En llegir-ho, un pensa que també la retratada hauria reconegut, i potser aprovat, la concisa contundència de l'idioma. Aquesta incisiva rotunditat també llueix quan s'adreça a desentranyar qüestions prou embullades, com en aquest càustic apunt sobre l'evolució de l'art del segle XX: "La pintura, després d'un esforç de segles per arribar al matís, ha tornat a l'art rupestre". Són aquesta mena d'esclats els que omplien de felicitat l'instant de la lectura. Quan ens presentaren, li vaig dir que aquest breu i prodigiós *Paisatge amb flames* m'havia enlluernat. Ell va canviar de tema de seguida.

No tinc cap dubte que Miquel Pairolí era un narrador molt considerable —*El manuscrit de Virgili*, per exemple, és un intent molt ambiciós i essencialment reeixit de construir una gran novel·la que incloguera a dins una reflexió profunda, escèptica i veladament sinistra, sobre l'art mateix de novel·lar— i un excel·lent periodista, a més d'un crític literari singularment perceptiu. Per a mi, sobretot, és un dels millors dietaristes de la nostra literatura. Tant *Paisatge amb flames* com els posteriors *L'enigma* i *Octubre* són obres mestres. Els seus dos últims dietaris, una mica més extensos (per a la meua alegria) que el primer, participen de les virtuts d'aquest, però amb més amplitud. Per regla general, les seues notes són més dilatades, i el que puguen perdre d'esmolada densitat, ho guanyen en riquesa de paleta i

capacitat de matisació. En les millors, els seus meandres reflexius no solament encerten a plasmar un clima moral i vital personalíssim, sinó que ens permeten assistir al diàleg interior de l'escriptor mentre que escriu. Ací ens passegem pel seu món amb la plena llibertat que ell ens consent.

Per descomptat, Miquel Pairolí no diu en els seus dietaris tot el que va pensar i sentir en el temps que va transcórrer mentre els escrivia, perquè això és impossible, però sí que va pensar i sentir a fons tot el que ens diu. Ací, les idees, les intuïcions i els sentiments no són manllevats ni es reiteren consignes, i els tòpics, quan n'hi ha, s'examinen abans de descartar-los o assumir-los (perquè llavors, examinats a fons, ja han deixat de ser tòpics). Pairolí sempre parla a compte i a risc propi. Fins i tot quan critica una peça, *Antoni i Cleopatra*, d'un autor que admira tant com Shakespeare, el que hi diu és tan penetrant, tan basat en una lectura atenta i, sobretot, és

tan seu, que el lector (que també admira Shakespeare sobre totes les coses) es veu obligat a rellegir l'obra per concloure que, potser, Pairolí té raó. Comparat amb els cims de *Hamlet*, *Otel·lo* i el *Rei Lear*, per dir tres títols, *Antoni i Cleopatra* incorre en flaccideses que un bon lector té dret a detectar. Això sí, cal finesa per veure-ho i coratge per dir-ho. Finalment, un llibre com *Octubre*, que ens mostra el món interior d'un escriptor en plena maduresa, sense cap nota falsa, amb una fastuosa humilitat, és un d'aquells regals que no agraiem mai prou.

Els tres dietaris de Miquel Pairolí, com els seus altres llibres, honoren la literatura catalana. Només cal desitjar que els bons lectors puguin tenir un accés irrestringit a aquest univers peculiar, atent, penetrant, variat i dúctil, extremament intel·ligent, però també subtilment melancòlic, molt íntim, tan propi com la prosa incandescent que l'il·lumina, que constitueix el seu llegat d'escriptor.

